

edwardus sextus dei gracia anglie francie / et hibernie Rex fidei defensor et in terra ecclesie Anglicane et hibernice supremum caput Omnibus ad quos presentes littere peruenerint, salutem, Cum magne quedam et graues consideraciones / nos ad presens specialiter impulerunt Tum etiam cogitantes illud quanto studio et charitate, Christianos Principes in sacrosanctum Dei Euangelium et religionem apostolicam ab ipso Christo inchoatam / institutam et traditam animatos et propensos esse conueniat sine qua haud dubie politia et ciuile Regimen neque consistere diu neque nomen suum tueri potest nisi principes ceterique praepotentes viri / quos deus ad regnorum gubernacula sedere voluit, Id in primis operam dent vt per totum rei publice corpus casta sinceraque religio diffundatur et ecclesia in uere christianis et apostolicis opinionibus / et ritibus instituta et adulta per sanctos ac carni et mundo mortuos ministros conseruetur, pro eo quod christiani Principis officium esse statuimus inter alias grauissimas de regno suo bene / splendideque administrando cogitaciones etiam religioni et religionis causa calamitate fractis et afflictis exulibus consulere Sciatis quod non solum premissa contemplantes et ecclesiam a / papatus tyrannide per nos vindicatam in pristina libertate conseruare cupientes, uerumetiam exulum et peregrinorum condicionem miserantes qui iam bonis temporibus in regno nostro Anglie / commorati sunt voluntario exilio Religionis et ecclesie causa mulctati quia hospites et externos homines propter Christi Euangelium ex patria sua profligates et eiectos et in regnum nostrum profugos / praesidijs ad vitam degendam necessarijs in regno nostro egere non dignum esse, neque Christiano homine neque Principis Magnificentia dignum esse, duximus cuius liberalitas nullo modo in tali / rerum statu restricta clausaue esse debet ac quoniam multi germane nationis homines ac alij peregrini qui confluerunt et indies singulas confluunt in regnum nostrum Anglie ex germania et alijs / remotioribus partibus in quibus papatus dominatu Euangelij libertas labefactari et premi cepta est, non habent certam sedem & locum in Regno nostro vbi conuentos suos celebrare ualeant vbi inter sue / gentis et moderni Idiomatis homines Religionis negocia et res ecclesiasticas pro patria ritu et more intelligenter obire et tractare possint Idcirco de gracia nostra special! ac ex certa sciencia et mero motu / nostris Necnon de auisamento Consilij nostri volumus concedimus et ordinamus quod de cetero sit et erit vnum templum siue sacra edes Ciuitate nostra Londoniensi quod vel que vocabitur Templum Domini Iesu vbi / congregacio et conuentus Germanorum et aliorum peregrinorum fieri & celebrari possit eo intencione et proposito vt a ministris ecclesie Germanorum aliorumque peregrinorum Sacrosancti Euangelij incorrupta interpretacio sacramentorum / iuxta verbum Dei et apostolicam obseruacionem administracio fiat ac templum illud siue sacram edem illam de vno superintendente et quatuor verbi Ministris erigimus creamus ordinamus et fundamus per proesentes

/ Et quod idem Superintendens et Ministri in re et nomine sint et erunt vnum corpus corporatum et politicum de se per nomen Superintendentis et Ministrorum ecclesie Germanorum et aliorum peregrinorum ex fundacione Regis Edwardi / sexti in Ciuitate Londoniensi per presentes incorporamus ac corpus corporatum et politicum per idem nomen realiter et ad plenum creamus erigimus ordinamus facimus et constituimus per presentes et quod successionem / habeant Et ulterius de gracia nostra speciali ac ex certa sciencia et mero motu nostris necnon de auisamento Consilij nostri dedimus et concessimus ac per presentes damus et con-cedimus prefato Superintendenti / et Ministris ecclesie Germanorum et aliorum peregrinorum in Ciuitate Londoniensi totum illud templum siue ecclesiam nuper fratrum Augustinencium in Ciuitate nostra Londoniensi, Ac totam terram fundum et solum ecclesie predicte exceptis / toto Choro dicte ecclesie terris fundo et solo eiusdem habendum et gaudendum dictum templum siue ecclesiam ac cetera premissa, exceptis preexceptis, prefatis Superintendenti et Ministris et Successoribus suis tenendum / de nobis heredibus et successoribus nostris in puram et liberam elemosinam damus vlterius de auisamento predicto ac ex certa sciencia et mero motu nostris predictis per presentes concedimus prefatis Superintendenti / et Ministris et Successoribus suis plenam facultatem potestatem et auctoritatem ampliandi et maiorem faciendi numerum Ministrorum et nominandi ac appunctuandi de tempore in tempus tales et huiusmodi subministros / ad seruiendum in templo predicto quales prefatis Superintendenti et Ministris necessarium visum fuerit Et quidem hec omnia iuxta bene placitum Regium volumus preterea quod Johannes A Lasco nacione Polonus homo propter / integritatem et innocentiam vite ac morum et singularem erudicionem valde Celebris sit primus et modernus Superintendens dicte ecclesie et quod Gualterus de Loenus Martinus Flandrus Franciscus Riuerius / Ricardus Gallus sint quatuor primi et moderni Ministri damus preterea et concedimus prefatis Superintendenti et Ministris et successoribus suis facultatem, auctoritatem et licenciam post mortem vel / vacacionem alicuius Ministri predictorum de tempore in tempus eligendi nominandi et surrogandi alium personam habilem et idoneum in locum suum Ita tamen quod persona sic nominatus et electus presentatur et sistatur coram nobis / heredibus vel successoribus nostris et per nos heredes vel successores nostros instituat in ministerium predictum. damus eciam et concedimus prefatis Superintendenti Ministris et successoribus suis facultatem / auctoritatem et licenciam post mortem seu vacacionem Superintendentis de tempore in tempus eligendi nominandi et surrogandi alium personam doctum et grauem in locum suum Ita tamen quod persona sic nominatus et electus / presentetur et sistatur coram nobis heredibus vel successoribus nostris et per nos heredes vel successores nostros instituat in

officium Superintendentis predictum mandamus et firmiter iniungendum precipimus tam / Maiori Vicecomitibus et Aldermannis Ciuitatis nostre Londoniensis Episcopo Londoniensi et successoribus suis cum omnibus aliis Archiepiscopis Episcopis Iusticiarijs Officiarijs et Ministris nostris quibuscumque quod permittant prefatis Superintendenti / et Ministris et sua suos libere et quiete frui gaudere vti et exercere ritus et ceremonias suas proprias et disciplinam ecclesiasticam propriam et peculiarem non obstante quod non conueniant cum ritibus et ceremonijs in Regno nostro / vsitatis absque impetitione perturbacione aut inquietacione eorum vel eorum alicuius Aliquo statute actu proclamacione iniuncione restriccionem seu vsu incontrarium inde antehac habitis factis editis seu promulgatis incontrarium non obstantibus Eo / quod expressa mentio de vero valore annuo aut de certitudine premissorum siue eorum alicuius aut de alijs donis siue concessionibus per nos prefatis Superintendenti Ministris et successoribus suis ante hec tempora factis in / presentibus minime facta existit, Aut aliquo statute actu ordinatione prouisione siue restriccionem inde incontrarium factis editis ordinatis seu prouisis, Aut aliqua alia re causa vel materia quacumque in aliquo non obstante in / Cuius rei testimonium has litteras nostras fieri fecimus patentes, teste me ipso apud Leighes vicesimo quarto die Iulij Anno regni nostri quarto. .per breue de priuato sigillo & de datis praedicta auctoritate parlamenti.

Vertaling

Eduard VI, door Gods Genade Koning van Engeland, Frankrijk en Ierland, verdediger des geloofs en op aarde der Engelse en Ierse Kerk hoofd, aan allen tot wie deze brief komen zal: salut. Bewogen in dit tijdsgewricht door zekere belangrijke en ernstige overwegingen, verder overwogen hebbende met hoeveel toewijding en liefde Christelijke Vorsten zich behoren te richten naar het allerheiligste Evangelie Gods en den apostolischen godsdienst, eenmaal door Christus gebracht, aangevangen en overgeleverd, zonder welke ontwijfelbaar een staatkundige en burgerlijke Regering noch bestaanbaarheid noch aanzien hebben kan zo niet de vorsten en andere machthebbers, die God tot het bestuur der Staten heeft willen roepen, voor alles er zich op toeleggen dat het ganse staatsbestel van de zuivere en ware religie doordrongen worde en de kerk, gesticht en opgewassen in waarachtige en apostolische leer en dienst, door heilige, het vlees en der wereld afgestorven dienaren bewaard worde, zo is het dat wij van oordeel zijn, dat het de plicht van een Christenvorst is om naast andere ernstige zorgen aangaande het goed en zegenrijk besturen van zijn gebied zich ook te wijden aan de religie en aan hen, die om des geloofs wil verbannen, door rampen getroffen en geslagen zijn. Weet dan, dat wij, dit alles in aanmerking nemende, niet alleen begeren dat de kerk, van de tyrannie des pausdoms verlost, in haar oude vrijheid bewaard blijve, maar dat wij ook, door

medelijden bewogen vanwege den toestand der verbannen vreemdelingen, die reeds sinds geruimen tijd in ons rijk van Engeland gewoond hebben en die bezwaard worden door een vrijwillige ballingschap om redenen van religie en kerk, van oordeel zijn, dat het zomin de Hoogheid van een Vorst — wiens grootmoedigheid in dergelijke omstandigheden in generlei wijze beperkt of begrensd behoort te wezen — als een Christenmens waardig zou zijn, wanneer gastvrienden en van buiten ingekomenen, om Christus' Evangelie uit hun vaderland gestoten en uitgeworpen en naar ons rijk gevlucht, de noodzakelijke bescherming van hun bestaan in ons rijk zouden ontberen. En aangezien velen van de Nederduitse natie en andere ballingen, die toestroomden en nog dagelijks komen in ons rijk van Engeland uit Neder-Duitsland en andere verre landen, waar de vrijheid van het Evangelie verdrukt en te gronde gericht is door de heerschappij des pausdoms, geen vast verblijf en wijkplaats in ons Rijk hebben waar zij hun samenkomsten kunnen houden en waar zij onder lieden van hun eigen volk en taal hun religie en hun kerkelijke plichten naar vaderlandse ritus en zede op verantwoorde wijze kunnen uitoefenen en vervullen, daarom is het, dat wij uit onze bijzondere gunst, uit deugdelijk weten en uit vrije beweging, alsmede op het advies van onzen Raad, besluiten, toestaan en bevelen, dat er voortaan moge zijn en blijven een kerk of heilige tempel in onze Stad Londen, die genoemd wordt de tempel van den Heere Jezus, alwaar de vergaderingen en samenkomsten van de Nederduitsers en van de andere vreemdelingen kunnen worden gehouden en plechtig gevierd, vanuit deze beweegreden en met deze bedoeling, dat door de Dienaren van de kerk der Nederduitsers en der andere vreemdelingen de onbedorven uitlegging van het Allerheiligst Evangelie en de bediening der Sacramenten volgens Gods Woord en apostolische overlevering moge plaats vinden. En die kerk of heilige tempel richten wij op, stichten, gronden en ordonneren wij bij dezen, voorzien van een Superintendent en vier Dienaren, bepalende dat gezegde Superintendent en Dienaren in naam en inderdaad zullen zijn en blijven een georganiseerd en politiek lichaam uit eigen gezag en op naam van Superintendent en Dienaren van de kerk der Nederduitsers en andere vreemdelingen krachtens stichting door Koning Eduard VI in de Stad Londen. Bij dezen dan voegen wij samen tot een georganiseerd en politiek lichaam onder gezegden naam wezenlijk en ten voile, en stichten, ordonneren en stellen wij in bij dezen, dat zij ook hun voortzetting bij opvolging zullen hebben. Voorts, uit onze bijzondere gunst, uit ons deugdelijk weten en uit vrije beweging, alsmede op het advies van onzen Raad, schenken en verlenen wij bij dezen aan voornoemde Superintendent en Dienaren van de kerk der Nederduitsers en der andere vreemdelingen in de Stad Londen den gehelen gezegden tempel of kerk, die vroeger den broeders Augustijnen in onze Stad Londen behoorde, alsmede de ganse oppervlakte, grondvesten en bodem van voornoemde kerk, met uitzondering van het

gehele koor van genoemde kerk, oppervlakte, grondvesten en bodem van hetzelfde. Gezegde tempel of kerk en het mede genoemde, met uitzondering van wat boven uitgezonderd is, zal door voornoemde Superintendent en Dienaren en hun opvolgers in bezit gehouden en gebruikt worden en door ons, onze nakomelingen en opvolgers voor een zuivere en vrije weldaad gehouden worden. Verder schenken en verlenen wij bij dezen ingevolge voornoemd advies en uit bovengemeld deugdelijk weten en eigen beweging aan voornoemde Superintendent en Dienaren en aan hun opvolgers volledige bevoegdheid macht en gezag om het getal der Dienaren te vermeerderen en te vergroten en mettertijd dezulken alsmede hulppredikers naar hun orde te nomineren en aan te wijzen, opdat dezen den dienst zullen kunnen vervullen in voorzegden tempel zoals het den voornoemden Superintendent en Dienaren zal dunken nodig te zijn. Voorts wensen wij naast en boven dit Koninklijk besluit, dat Johannes a Lasco, van de Poolse natie, een man van roemruchten naam wegens de onbesprokenheid en zuiverheid van zijn leven en werken en zijn bijzondere geleerdheid, de eerste Superintendent van voorzegde kerk zal wezen, en dat Wouter Delenus, Martinus de Vlaming, Franciscus Riverius en Richard de Fransman de vier eerste Dienaars zullen zijn. Wij schenken en verlenen bovendien aan voornoemde Superintendent en Dienaren en aan hun opvolgers bevoegdheid, gezag en vrijheid om na dood of verroeping van een der voornoemde Dienaars voortaan te nomineren, aan te wijzen en voor te dragen een ander bekwaam en geschikt persoon in diens plaats, met dien verstande dat de aldus genomineerde en verkozene ten overstaan van en door ons, onze nakomelingen en opvolgers zal worden voorgesteld en geaprobeerde, en door ons, onze nakomelingen en opvolgers in voorzegden dienst zal worden bevestigd. Wij schenken en verlenen ook den voornoemden Superintendent, den Dienaren en hun opvolgers de bevoegdheid, macht en vrijheid na den dood of de verroeping van den Superintendent in het vervolg een ander geleerd en waardig persoon te nomineren, te verkiezen en voor te dragen in zijn plaats, met dien verstande, dat de aldus aangewezen en verkozene ten overstaan van en door ons, onze nakomelingen en opvolgers in voorzegde waardigheid van Superintendent zal worden bevestigd. Wij gebieden en gelasten nadrukkelijk zowel den Mayor, de Schepenen en Aldermen van onze Stad Londen, den Bisschop van Londen en zijn opvolgers, alsook alle andere Aartsbisschoppen, Bisschoppen, Rechters, Ambtenaren en Beambten wie zij ook zijn mogen, dat zij den voornoemden Superintendent en Dienaren het hunne vrij en ongehinderd laten aanwenden, genieten, gebruiken en hun eigen riten, ceremonien en eigen bijzondere kerkelijke tucht toepassen, al is het ook, dat deze niet overeenkomen met de riten en ceremonien in ons Koninkrijk in gebruik, en dat zonder inbreuk, verstoring of hinder aan hen of een der hunnen aan te doen, terwijl generlei besluit, handeling,

afkondiging, inzetting, beperking of gebruik van tegengestelden aard, te voren geldig, ingesteld, uitgevaardigd of bekend gemaakt, enig beletsel moge vormen. Alzo dat een opzettelijke vermelding van de werkelijke jaarlijkse waarde of van de zekerheid van het bovenvermelde of van enig deel daarvan of van andere giften of verleningen door ons aan voornoemde Superintendent, Dienaren en hun opvolgers te voren gedaan bij dezen wordt bepaald als niet te zijn gedaan, evenals wat door enig besluit, daad, verordening, voorziening of beperking in tegengestelden zin is verricht, uitgevaardigd, bevolen of bezorgd dan wel door enig ander geval, oorzaak of omstandigheid, generlei verhindering moge vormen. Ten bewijze waarvan wij dezen onzen open brief hebben doen vervaardigen, ten overstaan van mij zelf, te Leigh, den 24sten Juli in het vierde Jaar van onze regering, bij decreet onder ons eigen zegel en schenking onder voornoemd gezag van het parlement.

P. Southwell.